

ГОДИНА XII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 19.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Изази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

Песништво и данашње доба.

(Свршетак.)

Стари радови нашега песништва продукти су свога доба, не подмирују потпуно потребу данашњег времена; треба обнављања, поправака старог и стварања новог. Наше реалистичко доба није баш много наклоно развијању песничке књижевности, ваља је што моћнијим средствима изазивати, одржавати и ширити. Појезија је и у других народа, почињући од 1849, престала заузимати врховно место у развијању умнога живота; свуда су је потисли покрети и радови других праваца, да би се задовољили политички и социјални захтеви народни. Али, ма да је свуда књижевност скренула на најпрактичније путе, опет је појезији остављено велико поље, дано јој средстава, да живи, да се развија, да одушевљава и узвишује духове: многобројна позоришта, задруге, академије, листови, нарочите награде и т. д. одржавају песништво на одличној висини, и песници заузимају достојно место међу славнијим синовима своје отаџбине. До год је људи на земљи, биће и песништва. Књижевни правац мењаће се; иза идеализма наступиће реализам, а овај, сувише засићен, умераваче себе опет романтиком: појезија ће ићи путем, који је час даље час ближе животу, мењаће дакле линије, али никад не ће престати живети, бити суштаствени део живота човечијег.

Зауставимо се код речи *реализам, реалистичко доба*. Није баш тако ни опасан појам, који се изводи из ове речи. Данашње доба, расветљено сунцима толиких наука, које непрестано продиру у даље и даље слојеве народне, тражи и у појезији знања: познавање језикословних закона, главних научних истина, друштвених и политичких уређења и т. д. Народи више нису деца безазлене природе, невине овчице; идиљству су остављене врло уске вратнице. Образовани песници, својим талентима, стаће на све те нове трофеје културне и научне и с њихових висина, као са бињекташа, још даље хитнути се у олимпијске висине. Старији су песници представници својих доба, као такви они ће се сматрати и проучавати: данашње по-

јете ваља да су огледала свога модернога времена. Песници и уметници јесу тако рећи храмови, који солидно и самоникло сазидани на великом путу народном, остају за потоња времена, да ближи и даљи потомци виде на њима облике од душа својих предака.

Или, зар се игде лакше могу описати душевна била старих генерација? Проучите развитак песништва у једном народу, па сте најдубље погледали у суштину развитка његова. Ово вреди како за велике, тако и за мање нације. Ми смо, после политичке пропасти, утонули у таму заборава, патње, душевног и телесног ропства, па опет је песму прихватио сам народ, и у њу унео своје боле, своју славу у старини и своју наду у будућност. Почетак овог века био је почетак и нашег слободнијег политичког, па у след тога друштвеног, а у след овога и културног кретања. И ми видимо како се из народа одабирају песници да славе свој род у прошлости, да га забављају и одушевљавају разноликом уметничком песмом у садашњости. Занимљива би била опширнија студија песника овога века по генетичком њиховом происхођењу. Ова занимљивост избија још на први најповршнији поглед. Кад се распореде у деценије по првим знатнијим делима, наш парнас ововечни импонује својом великом софром. Ту видимо:

У првој десетини: *Гаврила Ковачевића* (с Алијеском царицом и Бојем Косовским), *Викентија Ракића* (са Жертвом Аврамовом и Жизни Алексија божијега челојјека), *Косиу Маринковића* (с Плачем Рахилиним);

У другој десетини: *Милована Видаковића* (са Усамљеним Јуношом, 1811), *Лукијана Мушицког* (с патриотским песмама у Српским новинама, Давидовићевим и Фрушићевим, 1813);

У трећој десетини: *Силу Милутиновића* (са Србијанком 1826), и *Лазара Лазаревића* (с драмом: Владимир и Косара, и комедијом: Пријатељи, 1829.);

У четвртој десетини: *Јована С. Попова* (с Тврдицом, 1837, Злом женом, 1838, и Покон-

диреном тиквом 1838.); *Јована Субошића* (с његовом лиром од 1837);

У **петој десетини**: *Богобоја Ашанацковића* (с Даром Српкињи, 1845); *Његуша* с Горским Вијенцем, 1847), *Бранка Радичевића* (с првом свеском песама, 1847); *Прерадовића* (с његовим песмама) и *Јоксима Новића* (с Лазарицама, 1847);

У **шестој десетини**: *Матију Бана* (с Мејримом, 1851.); *Јована Илића* (с двама свескама песама 1852. и 1858.); *Мажуранчића* (са Смрћу Смаил Аге Ченгића); *Љубомира П. Ненадовића* (с песмама 1849. и 1860);

У **седмој десетини**: *Ђорђа Малешкића* (с Миљком Мрконићем, 1861), *Змај-Јована Јовановића* (с Источним бисером, 1862, и Ђулићима, 1864); *Јакшића* (с Јелисаветом кнегињом проргорском); *Драгашевића* (с песмама од 1869).

У **осмој десетини**: указују нам се такође одличне песничке снаге, којих је рад још у јеку, и којих ће дела бити богата ризница за разматрање потоњих литерарних историка. Оквир нашега разматрања сувише је одмерен, да би могао у се обухватити и њихове поносне слике. Но њихов досадањи рад јемство нам је, да је душа српског народа још топла и творна, да ће њиховим и њихових даљих и даљих последника трудом геније српскога песништва стварати све боља и боља песничка дела у славу љубави, јунаштва, и пријатељства; у славу великих предака, отаџбине и осталих узвишених идеала једног здравог, природног, и бистрога народа.

Негујмо песништво, одушевљавајмо се васколиком појезијом, у разним облицима њезиним! Појезија је слободна, невезана ни разним социјалним стремљенима, ни политиком. Поред свију друштвених и политичких разлика и подразлика, она се лако и слободно креће, дајући свима и свакоме охрабрења, утехе, топлине, нежности, помирујући и приближујући начелним борбама разрођена и повулкањена братства. Ако ни због чега, баш због те њезине узвишености, њезине толеранције, потпомажимо песништво и остале лепе уметности, или ако смо се толико од њих одвикли, не одмажимо им; пустимо, дуготрпљиво, да и оне живе својим слободним животом, који је свима народима тако много помагао у данима искушења и рада, а тако мало уживао у данима изобиља и славе.

Не бојмо се, као што рекох, данашњег реалистичког и радикалног времена! Не верујте никоме, ко вам каже, да у појезији не налази насладе! Скините са себе вео појезије, избаците је из дворова ваших, па ћете видети како су претеране коштуњаве и често одвратне наготе природине. Не верујте ни оном залуталом нихилисти, и он ће, макар крадом, прелетети овда онда *Горски Вијенац* и *Ченгића*, зауставити се

код какве лепе слике, дозволити уху да се за часак занима звуцима свирке из далека, стаће разматрати сјајне грађевине, колосалне и размерима и разним лепотама њиховим. Појезија живи и развија се од кад је и где год је човека; она ће живети и развијати се поред све жестокости и нетрпљивости најмодернијих социјалних струја, које, бију у све слојеве друштвене, у све области човечанске културе, тражећи себи што дубља корита и што шире обале. Нашим радом сузбијаћемо те навалe на етерне регијоне нематеријалне појезије; све те навалe нису опасне *суштином* колико *занимљивошћу*, *интересантношћу* своје нове појаве. С проласком новине, минуће и њихова интересантност. Баш је карактер нашега доба: врло брза промена симпатија и антипатија; мерила од данас престају бити мерила сутрашња; љубав и мржња не сударају се него долазе једна за другом; сви радови јуре за контрастима: све ово, ако ништа друго, разблажиће жестине, приближиће крајности, те ће, ако Бог да, самостално једно поред другог живети и радити песници, уметници, научњаци, државници и разног рода и племена политичари и социјалисте. Међу њима може и даље, ако хоћете, остати мало стражности: „Страстност није неспособна да буде и племенита!“ Само у међусобној борби не треба пренаглити: ако се, поред свега и свега, најзад морамо мирити, за што да то чинимо увек над толиким жртвама? Ма да би вашој размирици и пљескало, не велим *јавно* него *дневно* мишљење, опет би нас, или наше гробове, окружавала доцнија просвећенија покољења са сажаљењем. А најтеже је подносити кад нас сажаљевају. Умеримо се, време је и сувише склоно да руши идеале и обезуважава велике људе, а нема рада људског, који би се дао даље потискавати без великих људи и без идеала. За то и једно и друго нека нам је свима, на свима пољима, свето и над нашим главама узвишено.

Тражећи овако мира у главним основама, ни из далека не мислимо, да ће се појезији понудити горње чело. Њој, поред рада предстоји и борба, и баш та борба налаже песницима и уметницима, да се и они, потчињавајући се духу времена, *удружују*. Ма колико да смо нагласили вечност појезије и њезина права, опет смо изустили и једну напомену: појезија има бити сложна са својим временом и полазити од осталих научних и културних освојења. Има, велимо, бити сложна са својим временом. А какво ли је време по њу настало? Може ли се она оглушити, па се поневидити, па безобзирце напред, старим својим утреником? Најбоље ћемо видети, ако изведемо две мале сличице, једну онога што је било, другу онога како је *сад*. У

старије време, које се врло добро памти, по неки је спев, па чак, и једна једина песма, био важан догађај. Да и не говоримо о *Горском Вијенцу* о *Бачком Расшанку*; будимо мало скромнији: у своје време учинили су Ненадовића „*Пошара*“ и Јована Илића „*Хасан пешелар*“ толики утисак, да су их на изузет znale чак и старе судије и помоћници начелстава. „Харфа Шишатовачка“, и ако скромна и иза зидова манастирских, прогмела је по свима странама књижевног Српства, одјеци се разлегше са свију учених средина, прослави се њоме, на јуриш и песник и његов забачени манастир. „*Источни бисер*“ Јовановића, — та једина она песма, „*Зарели*“, или превод Гетове „*Бајадере*“, биле су литерарне величине, о којима се готово толико говорило као данас о Дарвиновој теорији. Богобоја Атанацковића роман: *Пушолци* и Игњатовића роман: *Милан Наранџић* читани су, ако не као стари Видаковићеви списи, а оно опет се врло великим интересом. Ето тако је, у главноме, било некада.

А како ли је сад? За цело не тако као некада; минула су времена, кад је појезија била готово души уживање. Садржина нашег духовног живота, као што раније поменуемо, оразностручила се, примивши у се елементе политичке, социјалне и материјалистичке, а ово је расуло старе оквире, у којима се кретало песничтво. Како су данас ретки они, који купују и читају своје домаће појете; и ако који држи таку књигу пред собом, он већ једним оком циља на гомилу новина, у које телеграфска жица неуморно нетоварује најновије дневне догађаје,

пуне занимљивости. Песник дакле није нише једини центар наших духовних интереса и потреба; одузели су му звање, да он једини буде тумач и једног и другога: пренело се то и на екуштинске говорнике, на државнике на журналистику

Али опет, драги савременици, и ако је данас све то тако, као што узех слободу поновити овде, опет је песницима остао нетакнут прави њихов позив; они ће и у напредак бити проповедници онога, што је *лепо, добро и истинито*. Реализам се родио, али је и песник остао жив! Остао, да опет слави и покреће све оне племените и узвишене тежње, које подижу, оснавају и облагорођавају душу народну. Позив је песников остао, само је добио велике такмаце, с којима му од сада ваља делити учешће читалаца, и оне венце, на којима нису тако издашни данашњи дани живота. Само се данас мора радити с већом журбом, већом енергијом, с већом заједницом, да бисмо, по садашњем друштвеном фазону, достојније могли извршити задатке, које су нам небеске музе предодредиле, које ми с благодарношћу од њих примамо, које ћемо свето поштовати и вршити, не превиђајући и не сатирући никога, али *мушки одбијајући све друштвене и литерарне спорије, које би на нас, невријашељски, кидисале!*

Да живи песничтво, да живи појезија, да живе све лепе уметности! Да је три пута слава песнику Анастасију Грину, који је живео на граници нашег доба, па је опет узвикнуо: „*И последњи човек биће песник!*“

М. П. III.

Кр. српско народно позориште у Београду.

I. Управа кр. српског народног позоришта.

Управитељ, драматург и главни благајник постављају се указом Његовог Величанства Краља, на предлог министра просвете и црквених послова.

Сва тројица примају плату из државне касе, као државни чиновници.

Државним буџетом регулисани су им положаји овако:

Управитељ се равна са звањем окружних начелника у четири класе: IV. 4 041-60, III. 5.052, II. 6.062-50, I. 7.072-80 динара.

Драматург се равна са звањем секретара министарства просвете с четири класе: IV. 2.500, III. .000, II. 3.500, I. 4000.

Благајник се равна с окружним благајницима с платом од 5 класа: V. 2.272.40, IV. 2.526, III. 2.778 60, II. 3.031-30, I. 3.238-40.

Одборници уживају по закону плату из

касе позоришне. Садашњи одборници одрекли су се ове награде у корист позоришне касе.

Одборнике поставља министар просвете, на предлог управитељев.

Управитељ: *Милорад П. Шашчанин*.

Постављен указом од 1. марта 1880. Пре тога био члан и секретар позоришног одбора од 13. јула 1868 до 5. јануара 1871. — 22. маја 1876 постављен поново за одборника. — 1. априла 1877, као секретар министарства просвете, наименован за управитеља. — 12 новембра исте године дао оставку и остао одборником до наименовања за сталног управитеља.

Драматург: *Милован Г. Глишић*.

Постављен да врши драматуршку дужност 26 новембра 1880. Указом од 19 марта 1881 постављен за драматурга.

Позоришни одбор: *Др. Владан Борђевић*, начелник санитета на расположењу. Постављен

претписом од 31 октобра 1881. — *Стева Д. Поповић*, начелник министарства просвете. Постављен претписом од 25. марта 188 . — *Др. Лазар Е. Лазаревић*, шеф варошке болнице. Постављен претписом од 25 марта 1883. — *Љуба Ковачевић*, управитељ учитељске школе. Постављен претписом од 15 октобра 1885.

Главни благајник: *Тодор Пиншеровић*. Постављен указом од 14 маја 1873.

II. Чланови кр. срп. народног позоришта.

Тоша Јовановић, редитељ и стални члан.

Ступио на позорницу први пут 1865 године у дружини Мандровићевој која је онда била у Београду. За тим је отишао у Сент-Миклуш те стао у Протићеву дружину. Кад се то друштво растурило, он је дошао у Земун и постао члан друштва Јоце Поповића. Но и то се друштво брзо растури, те Тоша дође у Београд и стане у дружину Паје Степића која је путовала по Србији. За тим је у истој дружини путовао по Банату, Бачкој и Срему до 1869 године, кад је постао члан народног позоришта у Београду. Године 1872 отишао је у Загреб и био члан земаљскога казалишта до 1878 године, а тад се вратио у Београд и постао редитељ и члан на-

шега позоришта. Постављен за сталнога члана 16 марта 1879.

Милош Цвешкић, редитељ и стални члан.

Ступио у дружину 1 априла 1862; постао сталан члан 10 марта 1879; редитељ од новембра 1874.

Први пут ступио на позорницу фебруара 1862 у приватној дружини пок. Јове Кнежевића. — У септембру исте године ступио у дружину народнога позоришта у Новоме Саду, где је био до марта 1863. — Својевољно иступио и с Чекићем саставио дружину, коју остави после неколико месеца. — Концем 1863 ступи у приватну дружину у Шапцу, где је остао до марта 1864. — У марту 1864 пређе у дружину народнога позоришта у Београду, где је служио до 1 маја 1865 када је друштво наредбом министарства укинута, док се не сазида нова зграда. — Јуна 1866 ступи у дружину народнога позоришта у Новоме Саду, али у октобру оде у Загреб, где је 1. новембра примљен за редовног члана и тамо служио до 1. априла 1869, као дана кад је прешао у Београд.

Ђура Рајковић, редитељ и стални члан.

Ступио у дружину као редован члан 1870; постао сталан члан 19 марта 1879; постао редитељ 1878. (Свршиће се.)

Л И С Т И Ћ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Српска народна позоришна дружина*) бавила се у Ст. Паланци од 7. (19.) октобра до 20 октобра (1. новембра) о. г., а одатле је отишла у Илок на шест представа. Из Илока долази овамо у Нови Сад, где ће прва представа бити по свој прилици у суботу 7. (19.) новембра о. г. У Новоме Саду отворена је претплата на двадесет и четири представе, а скупљање претплате примили су на себе, по обичају, подначешник друштвени А. Хаџић и члан управног одбора Ђока М. Поповић.

(*Извештај* о приходу и расходу срп. нар. позоришне дружине у *Пригу* од 7. до 13 јула 1887).

I. Приход: 1. Претплата на 4 позоришне представе 328 фор. 50 н.; 2. 7. јула „Завађена браћа“ 49 фор. 70 н.; 3. 8. јула „Наши сељаци“ 32 фор. 20.; 4. 9. јула „Црна нега“ 57 фор. 0 н.; 5. 12 јула (ван) „Сабља Краљевића Марка“ 160.; 6. 13. јула „Звоначар богородичине цркве“ 46 фор. 40 н. — Свега 674 фор. 10 н.

II. Расход: 1. на глумачке плате 317 фор. 84 н.; 2. Остали трошкови 187 фор. 48 н. — Свега 505 фор. 32 н.

Упоредивши приход са расходом излази сувишак од 168 фор. 78 н.

Осим тага давана је 14. јула у корист дружини представа ван претплате „Распикућа“ и дошла је 106 фор. 40 н.

У *Пригу* 18. (30.) јула 1887. С. Моловић, председник месног позоришног одбора. Ђура Добричић, благајник. Одборници: Мита Рогулић, Никола Барковић, Дамјан Марковић, Милан Гајић, Илија Вујић.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

* (*Двадесетпетогодишњица Иване Сајевићне*). 4. (16.) новембра о. г. навршиће се двадесет и пет година, како је врсна глумица Ивана Сајевићка први пут ступила на позорницу у коману „Кавкав отац такав и син.“ Од тога дана па до данас глумовала је на хрватској и на нашој позорници неуморно, на је тако постала једна од првих представница глумачке уметности на словенском југу. Управа загребачког позоришта наумила је прославити тај дан, а ми се надамо, да ће уз управу пристати и сви поштовачи одличне уметнице из наших крајева, где је била љубимица за време свога бављења овде.

Издаје управа српског народног позоришта.